„Kőszálon termett sajgó liliom”

A magyar szecesszió bútortervezői

Budapest Külső-Józsefvárosában játszódik *Molnár* Ferenc Az üvegcipő című színdarabja, amely egy kis cselédlány és egy öregedő, zsémbes bútorrajzoló szerelméről szól. A Ferenc- és a Józsefváros határán álló Iparművészeti Múzeum szecessziós épületében nyílt – 2010. március 28-áig látogatható – kiállításhoz, amely a múlt századforduló „bútorrajzolóinak” (tervezőinek) állít emléket, épp ezért kölcsönözték Molnár művéből a címet. *Somogyi* Zsolt kurátor is egyetért azzal, hogy a bemutatott bútortervezők virágmintái valóban afféle „sajgó liliomok”, mivel társadalmi fogadtatásuk eleinte értetlenségbe fulladt. Távoliak maradtak, mintha csakugyan kősziklára ültették volna azokat. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy stílusuk hazai létezése mindössze két évtizedre korlátozódott.

A rendezők keresve sem találhattak volna alkalmasabb helyszínt tárlatuknak, mint *Lechner* Ödön szecessziós palotáját, amelyet a millenniumi ünnepségek idején, 1896-ban nyitottak meg. A korabeli építészek egyúttal bútortervezők is voltak. A kiállításon ezért megtekinthető Lechner hirdetőtáblája is, amelyet az intézmény bejárati előteréhez készített. Az Iparművészeti Múzeum tulajdona az az 1899-ben készített díszes állóóra is, amelyet egy valóságos alkotóközösség hozott létre. *Spiegel* Frigyes tervezte, *Polgár* Alajos asztalos mester padukból (a Nyugat- és Közép-Afrikából származó élénkvörös–narancsvörös színű faanyagból – *a szerk.*), juharfából és mahagóniból készítette a szekrényét, a sárga- és vörösréz munkák *Vandrák* László ötvös nevéhez fűződnek, a zománcozott óralap *Rapoport* Jakab, az óramű pedig *Hoser* Viktor remeklése. Állandó gyűjteményükből való a *Rippl-Rónai* József festőművész által tervezett, az Andrássy-kastély ebédlőjéhez megrendelt falikárpit is („Vörös ruhás nő”). A művész francia felesége és egyben kedvelt modellje – Lazarine *Boudrion* – készítette gyapjúszállal és lapos öltéssel, 1898-ban. Az egykori főúri szobabelsők légkörét idézik Rippl-Rónai kiállított bútortervei is.

Szintén a legfelsőbb körök számára dolgozott *Faragó* Ödön. Az ő nevéhez fűződik Erzsébet királyné kerti szobájának bútorzata a budavári palotából. Bár az eredeti példányok a második világháborús bombázások idején elpusztultak, korabeli másolatuk szerencsére teljes egészében az utókorra maradt. Ezt a londoni Victoria & Albert Museum őrzi, de most kikölcsönözte Budapestre. Az újvidéki Szabadka városházának úgynevezett Zöld Terme szecessziós berendezési tárgyai közül érkezett a tárlatra két rusztikus karosszék, amelyeket *Komor* Marcell tervei alapján 1912-ben *özv. Hoffmann* Mihályné cége készített.

Komor Marcell karosszéke a szabadkai Városháza Zöld Terméből (1912)

Ezen ülőalkalmasságok fából faragott vázát rozetták díszítik, bőr ülőkéjét és háttámláját pedig rendkívül szép réz szögekkel rögzítették. A Gödöllői Művésztelepet – más darabok mellett – az ottani városi múzeumból ideiglenesen átvett hálószoba-berendezés képviseli. Ezt *Körösfői-Kriesch* Aladár tervezte. A faliszőnyegek s a bútorkárpitok paraszt-rózsaszínű cserepes virágai azért olyan finom árnyalatúak, mert a fonalakat növényi és ásványi eredetű színezékkel festették. *Kós* Károlyra, aki Erdélyben kereste a néphagyomány „tiszta forrását”, több kiállítási tárgy is emlékeztet. Háromrészes, embermagasságú ellenzőfalát a tervei alapján *Taller* Pál faragta ki kőrisből és jávorfából 1909 táján, székelykapu-stílusban. Az Attila király korát idéző tablóképeket *Mari* Béla színezte, véste és égette a szövegekkel. Megtekinthető egy kopjafa-modorban készült Kós-féle, trónusszerű karosszék és egy rusztikus virágállványa is.

Az úgynevezett „magyaros stílus” kezdetben egyrészt a törökös-keleties ihletésű úrihímzések modorában formálódott, másrészt a *Huszka* József által gyűjtött népies motívumkincsből született. A hazai szecesszió a korábbi történelmi stílusokat felidéző, egyetemes historizmus és a korábbi korszakok jegyeit vegyítő eklektika elleni lázadásként jött

létre. Miközben alkotói a nemzeti jelleg kialakítására törekedtek, nem zárkóztak el mereven külföldi áramlatoktól sem. Munkáikban így aztán angol és finn vagy francia és német, illetve osztrák hatások is érvényesültek, ezek azonban többé-kevésbé beleolvadtak a magyar környezetbe.

A kiállítás záró szakaszán már a szecesszió utódját, az art-deco stílusát vetítik előre az 1890-1910 között készült bútorok. „Tervezők – bútorok nélkül" címmel a folyosón olyan bútortervezők kaptak helyet, akiktől nem ismerünk utókorra maradt munkát, csak azok előzetes vázlatait vagy egykori fényképfelvételeket. A korszak divatos gyerekszobáiból *Toroczkai Wigand* Ede és társainak tervei adnak némi ízelítőt. A szecesszió szociális érzékenységéről is képet alkothatunk a „munkásbútor-pályázatokra" érkezett elgondolások, például *ifj. Bodon* Károly tervei révén.

Hozzávetőlegesen harminc tervező csaknem százhúsz bútora mellett mintegy félszáz rajz és ugyanannyi fénykép járul hozzá a korszak részletesebb megismeréséhez. Ezt segítik a csütörtök esténként zajló „Nyitott ház" programsorozat előadásai és tárlatvezetései is, amelyek teljesebbé teszik a korszakról, a stílusról és az alkalmazott technikai eljárásokról megszerezhető ismereteket.

Spiegel Frigyes: Gong (1899), Jungfer Gyula kivitelezésében

Horti (Hirth) Pál hímzett ellenzője (1900)

A következő oldalon:
Ismeretlen tervező tálalószekrénye 1900 tájáról
Kolozs Ágnes felvétele